

כיבוד אב ואם

ביאורים הלכות וסיפורים בעניין כיבוד אב ואם

בס"ד • פרשת כי תצא-כי תבוא שנת תשפ"א לפ"ק • גליון מס 15

בהוצאת הגליון נטלו חלק

להצלחת משה יצחק
בן זוה פנסייל

נשמח לשמוע מכם הארות
והערות או הצעות לשיפור
הגליון בטלפון מס'
0583261208

לקבלת הגליון או להפצתו
התקשרו למס' 0583261208

לקבלת הגליון במייל באופן
קבוע, שילחו בקשה
לכתובת:
k.avvaem@gmail.com

הוצאות הגליון מרובות, אננו
מבקשים מכל מי שביכלתו
לקחת חלק בהפצתו והדפסתו
גליון זה

סיפור לשבת

פרק מדה כנגד מדה

כמו שנהג באביו כך ינהגו בניו עמו

בספרים הק' האריכו, דכמו שאדם יתנהג עם אביו ואמו, כך יתנהגו בניו אתו במדה כנגד מדה, והביאו כמה עובדות ע"ז.

במורה נבוכים (ח"ג פרק מ), אם לא יחזיר אבדת זולתו לא יחזירו לו אבדתו, כמו שאתה אם לא תכבד הורייך לא יכבדוך בניך.

ובפי' אברבנאל (פר' יתרו): והנני מזהיר אותך על כבוד אב ואם, מפני שיאריכון ימיך על האדמה אשר ה' אלקיך נותן לך ויהיו לך בנים ובנות, ואם אתה תכבד לאביך ולאמך, יכבדו אותך בניך בזקנתך, כי הנה במדה שאדם מודד בה מודדין לו. וא"כ כבוד אב ואם אינו בלבד לתועלת הזקנים המכובדים, כי גם הוא לתועלת הבן המכבד אותם, כי גלגל הוא שחוזר בעולם.

וה'אור החיים' הק' (ויקרא יט, ג) על הפסוק: איש אמו ואביו תיראו, כתב: עוד נראה לומר טעם שאמר לשון יחיד (איש) וגמר אומר לשון רבים (תיראו). נתכוון לומר כי כשהבן יהיה ירא מאביו, גורם גם כן שבנו יהיה ירא ממנו. איבעית אימא למה שקדם בדברינו במקומות אחרים (בראשית מט, ג) כי שורשי הקדושה ונגדיהם הנמצאים במוליד, יעשו כיוצא בהם בנולדים. ואיבעית אימא מדרך המוסר כי כשיראה הבן שאביו מזלזל בכבוד אביו, יפקע כלילת מוראו גם כן ממנו, וכשאדם ירא מאביו וכו' - הבן לוקח מוסר. גם ישרישו בנפש הבן בחינת מפעל הטוב, ונמצא מקיים ב' מוראים, והוא אומר איש - לשון יחיד, תיראו - לשון רבים, כי במורא א' יראים ב', וזה אומרם (אבות ד, ב): מצוה גוררת מצוה, עכ"ל.

המשך בעמוד הבא >>>

ביאורים והלכות

הלכות כיבוד אב ואם

כב. גר צדק אסור לקלל את אביו העובד כוכבים ולא להכותו ולא לבזותו אלא נוהג בו מקצת כבוד (סי' רמ"א סעי' ט').

כג. שיעור מקצת כבוד היינו כפי מה שלא יחשב בעיני הבריות לכפוי טובה ובכל מקום וזמן לפי מה שחושבים הבריות (סי' רמ"א צד).

כד. גר צדק שאביו או אמו הנכרים חולים, רשאי להתפלל לרפואתם (סי' רמ"א צה).

כה. גר שהוריו הנכרים מבקשים ממנו שיבא לבקרם עם ילדיו, יש לו להשאל לחכם ולדון בכל מקרה לגופו. ועיין מש"כ בחיבור הארוך (סי' רמ"א ס"ק צד).

כו. גר שהתגיירו הוריו עמו, אינו צריך לנהוג בהם בכל דיני כיבוד אב ואם, אבל נוהג בהם מקצת כבוד (סי' רמ"א צו).

»המשך מעמוד קודם

סיפורים

. ובי'פלא יועץ' (ערך כבוד אב ואם): כאשר עשה כן בניו יעשו לו, שמדה כנגד מדה לא בטלה.

והגר"ח פאלאגי ב'נפש חיים' (מערכת כ' אות י"ד), כתב: וענין זה הוא בדוק ומנוסה וגלוי לכל העמים, דכמו שיתנהג האדם עם אביו בכל פינות שהוא פונה, כך יתנהגו בניו עמו - להרע או להטיב, אין מחסור כל דבר.

וב'מלאכת מחשבת' (פרשת ואתחנן), כתב: כוונת כיבוד אב ואם, כדי שבנינו ממנו יראו וכן יעשה לדורות ולעת זקנה ינהגו גם בנו כבוד, כי מן הטבע יתבזו הזקנים בעיני ההמון כאשר לא יוכלו עוד לעשות מעשיהם כפעם בפעם ויהיו יושבים ובטלים אין בהם תועלת, הלכך בא הצווי לכבדם. והגיד הכתוב כי כאשר נגיל לכבד הזקנים ונעשה יקר וגדולה לאבינו ולאמנו, נסבב שכאשר נאריך ימים לזקנתנו יכבדונו ויהיה טוב לנו, עכ"ל.

וכ"ה בכלי יקר (דברים שם): אם תכבד אביך ואמך, בניך יראו וכן יעשו לך כשיגדלו.

ובמתוק מדבש (פרק ז') כתב: מטעם אחר גם כן צריך לכבד אביו ואמו ביתר שאת, מפני כי מצפה הוא לתשלום גמול דמחר יהיו לו בנים וכאשר יתנהג הוא עם אביו ואמו כך יתנהגו בניו עמו, שאם הוא יכבד את או"א כן בניו יכבדו אותו, ואם הוא יקל בכבוד אביו ואמו גם הוא ישבע חרפה מבניו שיקל כבודו בעיניהם, וכאשר עשה כן יעשה לו מדה כנגד מדה לא בטלה וזהו מה שרמז הכתוב: כבד את או"א וכו' ולמען ייטב לך - ר"ל כדי שייטב לך בבניך שיכבדוך, עכ"ל.

סיפורים על גודל מצות כבוד אב ואם

וכ"כ בילקוט מעם לועז (פרשת יתרו): ושכר זאת למען יאריכון ימיך על האדמה, ר"ל פעמים חיים ההורים עם בניהם הרבה שנים, באופן שגם הבן מזדקן, ומדרך העולם כיון שהזקין אדם נעשה כבוד על משפחתו והם מתייגעים בו, שכל שעה הוא מבקש דבר אחר כדרך התינוקות.

לכן אומר הכתוב: ראה שלא תתייגע באביך ובאמך ויהיו בעיניך כמשא ותאמר מתי יגיע היום שאפטר מהם, שעליך לדעת שאם יאריכון ימיך גם לבניך יהיה צער ממך בזקנותם ויבקשו מותך להיפטר ממך, כיון שאתה בקשת כן על הורייך, שהכל בעוה"ז משתלם מדה כנגד מדה, וכמו שנהגת עם הורייך - כן יתנהגו עמך, ואם הורייך ימאסו עליך, דע שגם אתה יקצרו ימיך, ואפילו אם יאריכו ימים בניך יתייגעו בך, שיראו אותך כמו פחת בבית, ויאמרו: מתי כבר ניפטר ממך.

ובספה"ק ישמח ישראל (פרשת יתרו): כבוד את אביך ואת אמך למען יאריכון ימיך וכו', והטעם שנתן שכר מצות כיבוד אב ואם אריכות ימים נלע"ד לפרש, שכביכול משלם מדה כנגד מדה, ועל כן נתן שכר למצוה הזאת אריכות ימים, כדי שעל ידי אריכות ימים יהיה לו בנים גדולים, ויכבדו אותו, ונמצא כמו שכיבד הוא את אביו ואת אמו, כך יכבדו אותו בניו מדה כנגד מדה. ועיין בסוף מסכת חולין, ובדברינו לשם בספרנו הקטן 'חיים עד העולם', מה שכתבנו בזה יעו"ש.

בן עשה לאביו בדיוק מה שעשה האב לאביו

בספר 'דרכי משה' (פרשת ואתחנן) כתב: וכבר כתבו המפרשים ז"ל כי באותה מידה שאדם מודד לאביו ולאמו, כך מודדין לו בניו, אם לא עתה לאחר זמן.

וכך שמעתי מאבא מרי מהרש"ך (רבי שאול כהן) זלה"ה, כי קרוב לימיו היה לאיש אחד ובנו ריב ומדנים בחצר דירתם הנודעת לנו עד היום.

ופעם אחת בליל פסח גבר עליהם הריב מאד, עד שנשבע הבן לאסור את אביו בחבלים ולהשליכו בבאר אחד בשדה הקרוב אל החצר, ובידו מילא לעשות ככה לאביו, וגררו ומשכו עד אשר הגיעו תחת עץ זית אשר היתה באותה שדה על אם הדרך, ואז צעק האבא לבנו לאמור: הרף ממני מעט ואודיעך מה שהיה גם כן עם אביו. וכאשר הניח לו מעט לשמוע דבריו נשבע לו לאמר כי אני כך ממש עשיתי לאבי ועד כאן הגענו וחזרתי בי, ואתה בידך הבחירה אם להרפות ממני אם להוסיף עוד, ותכף ומיד גם בנו התיר מאסרו, וחזרו לביתם בשלום באומרו לא אוסיף ממה שעשיתי לאביך, עד כאן.

ובמאה שערים (שער ח' עמוד מ') כתב: עוד ראינו בעינינו שכל מי שכבדו את אבותיהם כראוי, גם בניהם כבדו אותם כראוי, וכל מי שלא כבדו את אבותיהם כראוי, גם בניהם לא כבדום ולא עשו עמהם כראוי, וקראו מלא אחריהם (היינו שחרפוהו בפה מלא. עי' ירמ"ד, ד, ה: יב, ו), על דרך מה שדרשו ר"ל: הכל בטלה ומדה כנגד מדה לא בטלה.

והוסיף עוד: קרוב לזה ראיתי מעשה א' במוסרי הפלוסופים, ושם הזהירו לרוב את בניהם ואת אנשי זמנם על כבוד אב ואם, והביאו ראיה לדבריהם מאדם א' שהכה את אביו ומשך אותו בשערות ראשו ממושך ומורט עד מקום פלוני. ואחר זמן הוליד בן אותו רשע, וגם בנו עשה לו כן והוכהו ומשכו בשערות ראשו עד מקום שמשך גם הוא את אביו. ועוד היה בנו מתאכזר עליו והיה מוסיף למושכו

סיפורים על גודל מצות כבוד אב ואם

ולהוליכו בדרך יותר רחוקה, אז ענה לו אביו: דייך בני שעד כאן משך גם הוא את אביו בשערות ראשו, והצדיק את הדין בזכרו מה שעשה לאביו, וכאשר עשה כן שלם לו אלקים באותו מקום ממש, וכששמע בנו כן פירש והניחו ע"כ. כל זה לאות שהשם יתעלה אינו מנקה למי שמזלזל בכבוד אבותיו ואפילו בדברים בעלמא, ואין צריך לומר למרים ידו עליהם, והרי הקב"ה מדקדק בזו העבירה החמורה כחוט השערה, לתת לבן כדרכיו וכפרי מעלליו. כך אמרו רז"ל: כל המרחם יש לו מרחמים, וכל מי שאינו מרחם אין לו מרחמים. ואם בעניים מן השוק כן, ק"ו בן ק"ו באביו ובאמו שטיפחוהו וריבוהו, דפשיטא דישתכר אם ירחמם, ופשיטא שייענש אם לא ירחמם, ע"כ.

מטיבין לו ומאריכין ימיו ונוחל את הארץ

תנן במשנה (קדושין לט, ב): כל העושה מצוה אחת, מטיבין לו, ומאריכין לו ימיו, ונוחל את הארץ וכו'. ובירושלמי (קידושין פ"א ה"ט): אמר רבי יוסי בי רבי בון מי שייחד לו מצוה ולא עבר עליה מימיו, מה אית לך. אמר רבי מר עוקבן: כגון כיבוד אב ואם. ויש לעיין, למה נקט הירושלמי דוקא מצות כיבוד אב ? וכתב בקרבן העדה כיון שזו מצוה חמורה.

ויש שביארו דהירושלמי נקט מצוה זו כיון שזה מדוייק בלשון הפסוק בפרשת ואתחנן: כבד את אביך ואת אמך כאשר צוך ה' אלקיך למען יאריכון ימיך ולמען ייטב לך על האדמה אשר ה' אלקיך נותן לך. וממילא מסתברא, שכל העושה מצוה אחת מטיבין לו ומאריכין את ימיו ונוחל את הארץ קאי על כיבוד אב, שכתוב בפסוק אריכות ימים. והא דמטיבין לו והא דנוחל הארץ כמו שכתוב על האדמה. ובספר האמונה והדעות לר' סעדיה גאון (מאמר החמישי) כתב: כגון שקבע לעצמו שלא יבטל אף תפלה או שלא יבטל מכבוד ההורים או שגזזהר מאד בממון אחרים או שלא לשקר וכל הדומה לכך.

ובהעמק שאלה (מצוה קסו) ביאר, דנקט כיבוד אב, כיון שהיא מצוה שמצוי לעבור עליה ואינו רק בדרך מקרה.

והגר"ח קנייבסקי היה מטעים ואומר, שמסיבה זו היה נוהג אביו מרן הסטייפלער זצ"ל - לומר לבחור בר מצוה שיבחר את המצוה של כיבוד אב.

